

Učiteljski Tovariš

Stanovsko političko glasilo J. U. U. — sekcije za Dravsko banovino v Ljubljani

Mesečna priloga »Prosveta«

Uredništvo in uprava: Ljubljana, Frančiškanska ulica 6/I. Rokopisov ne vračamo. Neprankiranih pism ne sprejemamo. Izdaja vsak četrtak. Naročnina letno 60 Din. za inostranstvo 80 Din. Članke sekcije J. U. U. plačuje list s članarino. Oglaš po ceniku in dogovoru, davok posebej. Pošt. šek. rač. 11.197. Telefon 3173

Pred koncem šolskega leta.

Jaz čutim danes vseh živih dan!
O. Zupančič.

In zopet se je zavrtelo šolsko leto okrog svoje osi! Ne zdi se nam še dolgo, odkar smo mladini odprli vrata učilnic, a že je tu doba, ko odhajajo otroci na počitnice. Življenje v naši dobi teče s čudno brzino, nič se ne ustavi, a mrzlično drvimmo koncu nasproti tudi mi ljudje. Kar je za nami, spada v zgodovino, obenem pa polaga pred naše oči smernice za bodoče delo. Ves razvoj enoletnega življenja budi lahko upe za prihodnost, lahko pa tudi zagrenjuje sleherno misel človekovo ter mu samo tlači dušo, da ne ve ne kod ne kam.

Ob koncu šolskega leta polagamo javnosti, t. j. staršem naših otrok, račune uspehov ali neuspehov otroških del. Sicer pri nas ni navada, da objavljamo statistike učenčevega dela, čeprav bi bilo to za našega kulturnega zgodovinarja pri raziskovanju slovenske duševnosti jako važno. Tudi javnost bi duševna bilanca narodne šole sigurno zanimala. Ali to še vse lahko pride. Zaenkrat bi dejal, da bi javnost kljub temu ne pokazala za narodno šolo tiste vneme, kot jo ob sličnih primerih pokaže za kako drugo kulturno institucijo. Ankete, ki jih razpisujejo ob koncu šolskih let n. pr. o srednješolski mladini, so jako zanimive in hvalevredne. To, da se oglašajo starejši ljudje in objavljajo svoje misli, baš prikazuje, da vlada v odraslih, a tudi odločujočih faktorjih našega prosvetnega življenja in v starših, ki šolajo svoje otroke na srednjih šolah, za srednjo šolo zanimanje. Žal, da ne moremo tega reči za narodno šolo, ki je podlaga vsemu nadaljnjemu izobraževanju našega naroda, bodisi v mestu ali na vasi. Žal, da še vedno obstaja med njo in javnostjo neko razmerje, ki ni zdravo, a ki prikrito kaže, da je neke neka vrzel, ki ustvarja mimobežnost, ki da celo slutiti, da narodno šolo ignorirajo, če že ne naravnost podcenjujejo. Ali slišimo kdaj kako vprašanje o razvoju naše osnovnošolske mladine? Kako je ž njo? Z njeno rastjo, zdravjem, izobrazbo, duševnostjo? Kako je z našim največjim pokoljenjem? Ta stvar se mi vidi tako važna, da, prevažna, da ne morem mimo nje, ne da bi vprašal našo celokupno javnost, ki se zanima za ne vem že kakšna kulturna in socialna vprašanja, samo za tisto, kar je najvažnejše, ne: »Ali se vam ne zdi, da bo treba spregovoriti tudi o naših najmlajših kako pametno besedo? Ali vas ne boli prepad med narodno šolo in Vami, ki vlada pri nas že od pamtikeva? Ali mora osnovna šola res ostati pastorka naše kulture? Ali ni osnovna šola ravno toliko vredna kot srednja ali celo univerza? Sicer pa — v našem smislu — niti pastorka biti ne more, ker je preveč samorodno bitje.

Slovenski duhovni razvoj je raste iz oblik, zunanjih vtisov in posnemanja. Slovenski obraz so razbical valpi in nemški uradniki. Kolikor je bilo med njimi slovenske krvi, je nemško čutila. Šola življenja je vzgojila našega človeka v bitje, ki trepeti pred človeškim dostojanstvom posameznikom. Ni čuda, toliko stoletij človeške (ne narodne!) sužnosti ubije človeka. Trepeti pred avtoriteto, ki nosi bič. Tako izgleda človek, kot da nima duše. Nenadna sproščenost ga dvigne v obliko: vso prazno navlako, ki jo je videl na svojem tlačitelju, vzame za dogmo. Vsakdo bi rad vladal, četudi s prazno dušo. Toliko strank, kolikor ljudi, razcepi na vseh koncih in krajih. Premlevajo stare praviljice, na prihodnost malo mislijo. Kakor da ni v nas vseh nič iskrenosti in volje za delo ter pozitivno ustvarjanje! Celo protialkoholni boj v Sloveniji je razcepljen! Vsakdo hoče hoditi svoja pota, cepi pozitivne sile, uspehov ni. Zdi se, kot da ne more nobena nesreča izmodriti našega vodilnega človeka. Zraven išče na svojem bližnjem napake, kot da jih sam nima. Z ogromnimi žarometi jih trobi v svet, da ga razvpije in poniža. Grd osebni boj, to je naša zgodovina! Pri tem ne moremo nikamor, stvari stoji, kakor so stale pred petimi leti. Vse je v dekadenci, s samim sabo bje smrtni boj. Druga izhoda ni kot propast. Ničesar se nismo naučili, ničesar pozabili. V pozabljenju slabega je tudi zdravje. Ker smo prezunanji, zraven ozkosrdni, ne znamo pozabiti, nismo zdravi. Toda drevo, ki ne rodi dobrega sadu, je treba posekati in zažgati v ognju.

Učitelj stoji danes visoko nad vsakim partizanstvom, je prenovljen, ves nov in jak, da nikoli tako. On je tudi visoko nad strankarskim bojem, ki podzavestno v našem telesu še tli in ovira razvoj v boljše čase kot

so bili. Ideja, prelomiti z žalostno preteklostjo zdražb in gojiti zares pravo, kulturno delo, bodi danes vsakemu pedagogu najsvetlejša točka na obzorju našega naroda. In sploh potreba človečanskega delovanja! To bodi nova miselnost vseh vodilnih oseb v ljudstvu, ker drugače bo šlo življenje rakovo pot! Ali pa naj gredo tisti v nezasuženi pokoj, ker drugače jih mora življenje vreči ob tla! Plemenitosti je treba vzbuditi v ljudskih dušah, dati jim življenja ljubezni, ne sovraštva! Prenehati z večnimi, medsebojnimi boji raznih frakcij, ki samo pačijo naš obraz, dočim je narod — recimo kmetje in delavci — potreben miru. Morebiti da ga trenutno begajo ali v splošnem hodi svoja pota ne glede na desno ali levo!

Visok smoter ima današnja narodna šola v tem pogledu, zlasti v današnjem času materializma in človeške popačenosti. Niso še tako vidni uspehi dela, ker vzgoja je posledica deset in desetletij dela in naporov in bo torej vidna morebiti šele čez petdeset let. Vsaj na kmetih. Ali to ne spremeni dosti slike sedanosti. Šolska mladina je danes prežeta z delom in ljubeznijo do izobrazbe. Novi — delovni — duh šole ji prikazuje izobrazbo kot temelj vzgoje. Drugo v drugem! V šolski mladini živi zdrav duh, ki je izšel iz življenja nove besede. Pusti rano preteklosti in krvavih človeških borb ter glej v lepšo bodočnost! Upaj v Boga, v sebe, v svojo mladost stanu, ki raste! Zdravje ne pozna pesimizma — in ali niso naši stanovi v svojem jedru zdravi? Je tak čas, ko hoče zdravje živeti in rasti. V kmetijskih dušah živi! V ljudeh, ki so jim borbe vtisnile pečat lastnega obraza! Kakorkoli! Kljub žalostnim gospodarskim razmeram, ki tlačijo danes delovne roke, čutijo duše sproščenost vezi. V delu je rešitev, to je resnica, v delu pa bo tudi borba bodočega pokoljenja. — Borba ustvarja mir, mir je pot k sreči! Ni li največja sreča, vzgojiti srečnega, svobodnega človeka? Enakost, bratstvo, sveta načela, naša šola, s katerimi hoče preobraziti naše ljudi in jih dvigniti k samostojnosti in samozavezi, znakom človeškega dostojanstva!

Baš v tem je razlika nekdanjega in sedanjega šolskega dela. Koliko ljudi nas je, ki se spominjamo otroških šolskih dni z grozo in zaničevanjem! Mrke, puste učilnice, obrazi trudni in neživljenjski — bolni. Zakaj je bil med narodno šolo in narodom tak prepad? Ker je iz učilnice zelo sovraštvo birokratičnih ter pedantnih šolskih zakonov in naredb in verig, ki so utesnjevale vsako misel, željo, besedo in radost otrokovo. Metode, ki so vzgajale svobodnega človeka v bitje, trepetajoče pred dostojanstvom plemiške miselnosti gornjih deset tisoč! V vsakem pogledu je žarel bič, kakor v srednjem veku valptov bič, ki je udarjal radost in smeh, udarjal življenje ter ustvarjal pripogibajoča kolena, ki so se pripogibala bolj pred gosposkim obrazom kot pred samim ljubim Bogom.

Današnja šola pa je šola radosti. Učenec hrepeni po besedi in je isto tako glasen s svojo besedo. Nihče se ne hodi skrivati v gozdove, da mu ni treba v šolo. Učenci jočejo doma, če jih starši za kak dan ne pustijo v šolo. Ali ni ta pojav višek veselja za učitelja in starše? In današnja znanost, četudi v obsegu starostne meje otrok! Široka, preprežena in otroka vsepovsod zaposlujoča v razgabljanju, samostojnem razmišljanju. Kakor da ga ni, beži čas v takšnih okoliščinah in leto se ti obrne, da sam ne veš kdaj!

Tako pa raste človek. Pred nami vstaja rod zmognosti! Človek, vzgojen v preteklosti, v zablodah s samim seboj in s svetom, težko razumeva sedanost, a za bodočnost je kratkoviden. Morebiti sploh ne vidi dalje kot do svoje ozkosrdnosti. Vladajo ga gnev, jeza, živčna razrvanost in sploh boleznimoderna doba. Ljubi svoje častihlepe in ljubosumen je do skrajnosti. Pod plaščem ljudomilosti skriva samoljubje in sebičnost. Udarja v slepo na levo in desno, samo da bi se obdržal na površju in vladal, vladal. Če ne svojih ravnih, pa tiste, ki so pod njegovim položajem, Pod tistim navideznim položajem, ki ga je postavil temni srednji vek: gospod in sluga.

Ob koncu leta smo skoro. Še par dni in šli bomo nabirat sil, fizičnih in umskih, za nadaljevanje dela v drugem šolskem letu. Glavno pa je, da pošiljamo na počitnice mladino, ki ne hrepeni po počitnicah kot smo hrepeli mi nekoč! Radi temne učilnice in nevzdržnega ozračja. Iz življenja igre in radosti v igro in smeh, izoblikujejo duševno rast enega leta, obrodijo seme, ki je padlo na plodna tla. In v vsem — zdravje!

Albin Podjavoršek

Manjšinsko šolstvo.

Ako pazljivo čitamo »Prosvetni glasnik« posebno v rubrikah »Otvaranje i zatvaranje oddeljenj« bom prišli do zaključka, da naša najvišja prosvetna oblast hoče biti napram našim narodnim manjšinam pravična. Naša vlada hoče pokazati tujim vladam, kjer so tudi manjšine, kako naj se postopa. Ali nas bodo tuje vlade posnemale, je vprašanje. Resnica pa je, da se Nemci nimajo kaj pritoževati, saj imajo n. pr. v Banatu več nemških razredov kot nekaj. Kakor rečeno, skoraj v vsaki številki »Prosvetnega glasnika« čitaš, kje se ta ali oni nemški razred otvori.

Moja naloga je predvsem, da izpregovorim par besedi o položaju v naši Dravski banovini s posebnim ozirom na nemške razrede. Povod za to mi je dala otvoritev nemškega razreda na Planini v črnomaljskem srezu.

Nemški »Kulturbund« ima jako dobro razpredeno organizacijo in vodi evidenco svojih ljudi po vseh banovinah. Posebno pri sreju mu je Dravska banovina. Seveda tu nima takšne sreče kakor n. pr. v Dunavski banovini, kjer prebivajo čistokrvni Svabi. Tu pri nas v Dravski banovini imamo zelo malo čistokrvnih Nemcev, več pa tako zvanih nemčurjev, katerih »Kulturbund« ne more pozabiti in jih še vedno šteje za svoje, čeravno so se vsi ali vsaj večina njih izjavila pri zadnjem ljudskem štetju za Jugoslovane, čeravno še vedno iz nobiles govorijo nemški. Sedaj je nastopila sezona za vlaganje prošenj za nemške razrede. Po severni meji švigajo nemčurški hujšaki ter zlepa ali zgrda love starše, da se podpišejo za nemški razred. Pri tem

delu se poslužujejo starih avstrijskih metod. Ne gledajo in se nič ne vznemirjajo, če se podpiše kakšen naš človek na tako prošnjo.

Oni mislijo, da je še vedno Avstrija! Naša oblast jim pa ne verjame, kaj oni napišejo in se, preden se odloči, dobro premisli in preišče celo stvar. Tako je prav! Naša oblast mora lokalnim faktorjem več verjeti kakor raznim nemškim hujšakem, ki imajo želoce pri nas, srce pa preko meje. Pri otvarjanju takšnih razredov naj oblast vzame v roke spise zadnjega ljudskega štetja in oni, ki so se izjavili za Jugoslovane, ne morejo in ne smejo vpisati otrok v nemški razred. Saj je bilo uvodno ljudsko štetje izvršeno korektno, saj mi Slovenci smo sploh znani kot pravični in natančni in izvršimo vse v redu, čeravno večkrat sebi v škodo.

»Kulturbund« pa naj enkrat neha s takimi metodami, ker niso dostojne za pravične ljudi. Bolje bi bilo, da opozori svoje sonarodnjake v Avstriji, naj dajo našim ljudem vsaj tisto, kar imajo oni tu pri nas.

Kakor nismo mi Nemcem nevoščljivi, da se njih bratje, ki so bili napol madžarizirani, zopet zavedajo svoje nemške narodnosti, tako zahtevamo, da Nemci spoznajo upravičenost naših zahtev, da se naši mlčančji zopet vračajo k svoji majki Slaviji.

To se pravi: Kadar »Kulturbund« zbira starše za podpise na prošnji za nemški razred, naj zbira samo čistokrvne Nemce, potem bo vse v redu, one pa, ki so se izjavili pri ljudskem štetju za Jugoslovane, naj pa pustijo v miru.

Obvezno bolniško zavarovanje učiteljstva.

Učiteljski Tovariš z dne 21. aprila 1932. je prinesel članek o bolniškem zavarovanju učiteljstva, ki mi je dal ponovno povod za razmišljanje o tej zadevi, ker sem imel tudi sam priliko sodelovati pri takem zavarovanju nad dve leti.

Socialni položaj učiteljstva ni rožnat. Mnogo je še vprašanj, katera bi bilo treba rešiti, da se lahko učiteljstvo postavi na neodvisen socialni položaj. Najbolj pereče vprašanje je gotovo bolniško zavarovanje. Ako bi bili v stanu sestaviti vse izdatke učiteljstva v slučajih bolezni, bi gotovo marsikdo osupnil nad visoko postavko. Res, ima sicer učiteljstvo po zakonu brezplačno zdravljenje v državnih bolnicah, vendar samo to ne zadostuje. Saj vemo, da se jako malo števil bolnikov zateče v bolnice in še ti le v najnujnejših slučajih, ko je treba izvršiti kako operacijo etc. Velika večina učiteljstva si išče privatne zdravniške pomoči in izda v te svrhe mnogo denarja. Jasno je, da bi učiteljstvo z organizacijo bolniškega zavarovanja ta svoja bremena v času nesreče, boleznimnogo olajšalo in koristilo s tem celokupnemu stanu ter dvignilo še svoj ugled.

Dandanes imajo že mnogi stanovi izvedeno bolniško zavarovanje na modernih osnovah. Tudi učiteljstvo bo moralo prej ali slej načeti to vprašanje z resnega vidika. Predvsem bo važna za učiteljsko bolniško blagajno njena organizacija. Druge bolniške blagajne imajo namreč večji ali manjši krog svojih zavarovancev, ki je kolikor toliko koncentriran in zato poslovanje zelo enostavno. Bolniška blagajna za učiteljstvo pa naj bi obsegala vso Dravsko banovino. Praksa bi se šele gotovo pokazala, kako naj bi se izvršila organizacija bolniškega zavarovanja. Mogoče bi se sprva organizacija izvršila po srezih. Na sedežih sreskih krajev bi bil na razpolago učiteljstvu zdravnik bolniške blagajne, po potrebi pa tudi v vseh večjih krajih, kjer deluje mnogo učiteljstva. Bolniško zavarovanje bi moralo biti obvezno za vse učiteljstvo in bi moralo imeti zakonito moč.

Bolniška blagajna naj bi nudila članom in njihovim svojcem od začetka bolezni po največ do 6 mesecev brezplačno zdravniško pomoč, potrebna zdravila, lečenje v kopališčih, potrebne obveze, prevoz bolnikov v bolnico, specialno zdravljenje in pomožno priprave za zdravljenje (naočnike itd.), ki jih predpiše blagajnični zdravnik. Ob ugodnem finančnem položaju bolniške blagajne se lahko pozneje dovoli na predlog zdravnika tudi zdravljenje in poprava zobovja in specialno zdravljenje v sanatoriju (po možnosti tudi v inozemstvu).

Bolniška blagajna bi te svoje naloge izvrševala v glavnem s prispevki članov. Kakor druge bolniške blagajne, bi se morali tudi prispevki tu odmerjati po kategorijah zasluga. Tako bi mlajši — začetniki — plačali manjši prispevek kot starejši, ki imajo večji zaslugek. Najnižja kategorija — začetniki — bi plačevala mesečni bolniški prispevek ca. 30 Din.

Članstvo pri bolniški blagajni naj bi se začelo z dnevom nastopa in prenehalo z dnem

razrešitve njihovega službenega razmerja. Upokojenci obdržijo vse pravice in dolžnosti bolniškega zavarovanja.

Poslovanje blagajne bi moralo biti enostavno, tako da bi ta institucija predvsem brezhibno delovala v prid učiteljstva ter z najmanjšimi upravnimi stroški. Vse delo bi vršil glavni upravni odbor. Njegova naloga bi bila upravljati in voditi v administrativnem in računskem pogledu vse posle bol. blagajne, evidenco zavarovanih članov, določevati podpore, voditi račune o dohodkih in izdatkih ter statistik bolniške blagajne. Tak upravni odbor lahko izvolijo delegati učiteljstva, izvoljeni na letnih zborovanjih učiteljskih društev. Poleg upravnega odbora bi bil seveda tudi nadzorni odbor, ki bi imel vsak čas pravico nenapovedano izvršiti revizijo poslovanja. Za eventualne spore med člani in bolniško blagajno se ustanovi tudi razsodišče. Nadzorstvo nad poslovanjem vrši državna oblast. Za računsko in administrativno poslovanje bi se moralo doseči oprostitev drž. in obč. davkov kakor tudi poštne prosto uradno poslovanje.

Pravilno izvedeno bolniško zavarovanje bi bilo neprecenljive vrednosti za učiteljski stan. Tudi splošna gospodarska kriza, ki še ni dosegla vrhunca, nam narekuje, da se tudi v tej smeri organiziramo. Če bi prišlo do tega, potem je seveda potrebno v prvi vrsti, da se izberejo v prvi vrsti ljudje, ki bodo znali izvršiti organizacijo bolniške blagajne na temelju skrbnega gospodarstva in v resnično korist članstva. Preprečiti pa bo treba že vnaprej s pravilnikom vsako zlorabo in uvesti kontrolo nad bolniškim poslovanjem.

Materialne žrtve, ki bi jih doprineslo v ta namen učiteljstvo, bi gotovo dobro obrodile, saj vidimo, da žrtvujejo dandanes delavci že ob skrajšanem delovnem času in ob redukcijah poprečno 50 Din mesečno za svoje bolniško zavarovanje.

Slokan Filip.

„Vino, to je seveda še posebno poglavje!“

(»Učiteljski Tovariš« št. 43).

Seveda je to poglavje in še prav posebno poglavje! Je to poglavje neštetihih zločinov, ki polnijo stolpce naših časopisov in celice naših ječ, je to poglavje skrajne bede neštetihih družin, je to poglavje moralnega padca mnogih in mnogih, je to poglavje izgube neštetihih talentov, poglavje zapravljenih, uničenih energij našega naroda. Je to poglavje vseh poglavlji!

Iz vseh njih dobiva naš narod posebno moč, ki se odlikuje v oni strašni surovosti, ki obrizgava naš narodni značaj, dobiya narod junake noža, ki praznujejo z noži Gospodove dni. Seveda ti junaki verujejo preveč v naša zdravilna vina in jih zato vlivajo vase in v svojo tovarišijo raje po vrčih kakor po